

ההקבלה המספרית מרהיבה, אך ישנו הבדל חשוב בין שתי הספירות, הבדל המופיע בשתי המילים הראשונות של כל קטע. על ספירת העומר נצטוונו בלשון רבים: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם". ואילו על ספירת השנים – ביחיד: "וּסְפַרְתָּ לָךְ". בתורה שבעל פה נדרש הבדל זה כמצביע על שוני בזהותם של הסופרים. בספירת העומר, חובת הספירה חלה על כל אחד מישראל.¹ מכאן השימוש בלשון רבים. ואילו במקרה של היובל האחריות לספירה מוטלת על בית הדין, ובפרט על בית הדין העליון, הסנהדרין.² זוהי חובתו של עם ישראל כגוף שלם, ובית הדין עושה זאת בשמו. על כן לשון היחיד.

באבחנה זו מובלע עיקרון מנהיגותי חשוב. כיחידים אנו סופרים את הימים, אך כמנהיגים אנו סופרים את השנים. כאנשים פרטיים אנו יכולים אולי להסתפק במחשבה על מחר, אבל תפקידנו כמנהיגים הוא לחשוב על הטווח הארוך, למקד את עיינינו באופק הרחוק. "איזהו חכם?", שאל בן זומא, וענה: "הרואה את הנולד".³ מנהיגים, אם חכמים הם, חושבים על ההשלכות שיהיו להכרעותיהם בעוד שנים רבות. מפורסם הסיפור על המנהיג הסיני ז'ו אנלאי, שכאשר נשאל בשנות השבעים של המאה העשרים לדעתו על המהפכה הצרפתית של 1789 השיב: "עוד מוקדם לדעת".⁴

תולדות ישראל גדושות בגילויים של חשיבה לטווח ארוך. ערב יציאת מצרים התמקד משה בשאלה כיצד יספרו בני ישראל את הסיפור הזה לבניהם עם השנים. בכך עשה את הצעד הראשון בבנייתה של היהדות כדת המושתתת על חינוך, על לימוד ועל חיי הרוח. זו הייתה תובנה שמעטות כמוה לעומק ולהעצמה.

חשיבה לרוחק

בפרשה הקודמת ובפרשה הנוכחית מופיעות שתי מצוות דומות למדי, שתיהן נוגעות לספירת זמן. בשבוע שעבר קראנו על ספירת העומר, שבעת השבועות שבין היום השני של פסח לבין שבועות:

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת, מִיּוֹם הֵבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. עַד מַחֲרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה. (ויקרא כג, טו-טז)

השבוע אנחנו קוראים על ספירת שבע שבועות השנים לקביעת היובל:

וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת שָׁנִים – שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים – וְהָיוּ לָךְ יָמֵי שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע וָאַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ; בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם. וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת שָׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה, וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ. יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם; וּשְׁבַתְּכֶם אִישׁ אֶל אָחִיצָתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשָּׁבוּ. (ויקרא כה, ח-י)

לאורך ספר דברים מציג משה תובנה מבריקה נוספת. הוא חוזה שהאתגרים האמתיים שבני ישראל יצטרכו להתמודד איתם יהיו לא העברות אלא החירות, לא העוני אלא השפע, לא הנוודות אלא הביתיות. בהקדימו באלפיים שנה את התיאוריה של ההיסטוריון המוסלמי בן המאה ה-14 אבן ח'לדון, הוא צופה שבמהלך הזמן, כאשר יגיעו לידי שגשוג, בני ישראל עלולים לאבד את ה"עֲצִיּוּתָהּ" שלהם, כפי שכינה אבן ח'לדון את מה שהיינו אנו מכנים לכידות חברתית וסולידריות. כדי לקדם את פני הסכנה העמיד משה אורח חיים המושתת על ברית, זיכרון, אחריות קיבוצית, צדק, רוחה והכלה חברתית. עד עצם היום הזה, זוהי הנוסחה היעילה ביותר שנמצאה לקיום חברה אזרחית חזקה.

מאות שנים אחר כך, "הַסֵּפֶר אֲשֶׁר שָׁלַח יְרֵמְיָה הַנָּבִיא מִירוּשָׁלַם אֶל יְתֵר זִקְנֵי הַגּוֹלָה וְאֶל הַכֹּהֲנִים וְאֶל הַנְּבִיאִים וְאֶל כָּל הָעָם אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מִירוּשָׁלַם בְּבִלָּה" ⁵ היה הביטוי הראשון בהיסטוריה לרעיון של מיעוט יצירתי. ירמיהו קרא לגולים לשמור על זהותם ולפועל למען החברה כולה, וכך ישובו בסופו של דבר למולדתם. מִרְשָׁם מְרַשִּׁים זֶה הַנַּחָה אֶת קְהִילֹת יִשְׂרָאֵל בַּתְּפוצוֹת לְכָל אֹרֶךְ 2,600 השנים שחלפו מאז.

כשעזרא ונחמיה הקהילו את העם בשער המים בירושלים, באמצע המאה החמישית לפני הספירה, והעבירו להם את הסמינר-לחינוך-מבוגרים הראשון בהיסטוריה, ⁶ הם אותתו על אֲמָתָה שתתברר בגלוי רק מאות שנים לאחר מכן, בתקופה ההלניסטית: שהמערכה שתחרוץ את עתיד העם היהודי לא תהיה צבאית, אלא תרבותית. המכבים ניצחו את הסלווקים בשדה הקרב, אך הממלכה החשמונאית שצמחה מהם נעשתה לימים הלניסטית בעצמה.

הלאה. כאשר אמר רבן יוחנן בן זכאי לאספסיינוס, המצביא

הרומאי שצר על ירושלים, "תן לי יבנה וחכמיה", ⁷ הוא הציל את העתיד היהודי על ידי כך שהבטיח את המשך קיומו של בית יוצר להנהגה רוחנית ואינטלקטואלית.

מבחינת ראייה למרחוק, היו לרבן יוחנן בן זכאי ממשיכים מובהקים: התנאים בני שתי המאות הראשונות לספירה היו מגדולי מיטיבי הרואי בתולדות המנהיגות של עם ישראל. הם אשר יצקו את המסורות הגדולות של התורה שבעל פה אל המבנה הממושע שהצמיח את המשנה ואחר כך את התלמוד; הם אשר פיתחו את לימוד התורה לכדי תרבות לאומית של ממש; הם אשר עיצבו את התפילה היהודית במבנה ששימש מאז את קהילות ישראל בכל העולם; והם אשר בנו את המערכת ההלכתית המשוכללת כ"סייג לתורה". ⁸ הם עשו מה ששום הנהגה דתית אחרת לא הצליחה לעשות אף פעם: להשחזר וללטש דרך חיים שתוכל לקיים אומה מפותחת ומפורדת בין העמים למשך אלפיים שנה.

בתחילת המאה התשע-עשרה, כאשר החלו רבנים דוגמת צבי הירש קלישר ויהודה אלקלעי לעשות נפשות לרעיון חשיבה לציון, הם נסכו השראה באישים חילונים כגון משה הס (ובעקבותיו יהודה לייב פינסקר ובנימין זאב הרצל), ואפילו באישים שאינם יהודים ובהם ג'ורג' אליוט, שספרה 'דניאל דרונדה' שהופיע ב-1876 היה אחד הרומאנים הציוניים הראשונים. כך התפשטו בעם היהודי הנכונות והמוכנות ליישב את ארץ ישראל ולבנותה ולהניח את התשתית למדינת ישראל.

לאחר השואה, כאשר ראשי ישיבות ואדמו"רים שניצלו עודדו את תלמידיהם להתחתן, להוליד ילדים ולשקם את עולמותיהם השבורים, הם הנביטו את מה שעתיד היה להתגלות כרכיב הצומח ביותר בחיים היהודיים. בזכותם יש כיום, כשחורבן

מרכזי התורה במזרח אירופה הוא עדיין פצע טרי, יותר יהודים הלומדים בשיבות ובסמינרים תורניים מכפי שהיו אי פעם בתולדות עם ישראל; יותר מכפי שהיו בתור הזהב של ישיבות וולוז'ין, פוניבז' ומיר במאה התשע-עשרה, ואפילו יותר מאשר בימי הזוהר של ישיבות סורא ופומבדיתא שהניבו את התלמוד הבבלי.

מנהיגים גדולים חושבים לטווח ארוך ובונים למען העתיד. דבר זה נעשה נדיר עד להכאיב בתרבות החילונית של זמננו – תרבות ההתפלשות בהווה, הקשב הקצר, הטרנדים והפלאש-מובים, המסרונים והציוצים, חמש-עשרה דקות התהילה והכותרות המתיישנות בן רגע, תרבות "כוחו של העכשיו".

ובכל זאת, המנהיגים העסקיים האמתיים של זמננו הם אלה הרצים במסלול הארוך. ביל גייטס ממיקרוסופט, ג'ף בזוס מאמזון. קום, לארי פיג' וסרגיי ברין מגוגל ומארק צוקרברג מפייסבוק – כל אלו היו נכונים לחכות זמן רב עד שהצליחו להפוך את יצירות כפיהם לרווחיות. אמזון, למשל, הושקה בשנת 1995, ולא השיגה רווח עד לרבעון האחרון של 2001. אפילו בקנה מידה היסטורי אלו הן דוגמאות יוצאות דופן לחשיבה ותכנון ארוכי טווח.

אלו הן דוגמאות חילוניות, וגם בחיינו הדתיים אין לנו נביאים מאז ימי בית שני – אבל היכולת לחזות את ההשלכות של הכרעותינו איננה מחייבת מגע עם הנעלם והנשגב. הבנת העתיד מתבססת על לימוד מעמיק של העבר. אומני שחמט משננים משחקים קלאסיים כה רבים, שדי להם במבט מהיר על מצב הכלים על הלוח כדי לדעת כמעט בן רגע איך מנצחים ובכמה מהלכים. וורן באפט בילה בצעירותו שעות על שעות ושנים על שנים בקריאת דו"חות שנתיים של תאגידים, וכך פיתח

יכולת דקה מן הדק לזהות חברות הצועדות לקראת צמיחה. כבר בשנת 2002, חמש שנים לפני נפילת השווקים, הוא הזהיר שסחר בנגזרים ואיגוח סיכונים הם "נשק להשמדה המונית פיננסית" – נבואה חילונית שממש כמו נבואות החורבן של נביאי הבית הראשון נפלה על אוזניים ערלות, וכמוהן התגשמה.

בשנותיי כרב ראשי לבריטניה, הצוות שלנו – ואני מאמין שמנהיגות מושתתת תמיד על עבודת צוות – שאל את עצמו בכל צומת "איך זה ישפיע על הקהילה היהודית בעוד עשרים וחמש שנה?" משימתנו הייתה לבנות לא למען עצמנו אלא למען ילדינו ונכדינו. האתגר המערכתי הגדול שלנו היה להפוך מקהילה הגאה בעברה המפואר לקהילה המתמקדת בעתידה. משום כך בחרנו לבטא את משימתנו בצורת שאלה: האם יהיו לנו נכדים יהודים?

וזהו האתגר המנהיגותי הנרמז בפרשתנו: ספרו את השנים, לא את הימים. שמרו אמונים לעבר, אך את עיניכם שאו אל העתיד.

- 1 מנחות סה ע"ב.
- 2 ספרא, בהר ב, ב. רמב"ם, משנה תורה, הלכות שמיטה ויובל י, א.
- 3 תמיד לב ע"א.
- 4 למען האמת, נראה שהשיחה נסבה לא על המהפכה ב-1789 אלא על המומות הסטודנטים בפריז ב-1968, שנים ספורות לפני אותה שיחה. ועדיין, כמו שאומרים, יש סיפורים שהם אמתיים גם אם לא קרו.
- 5 ירמיה כט, א.
- 6 נחמיה ח.
- 7 גיטין נו ע"ב.
- 8 משנה, אבות א, א.

נהניתם?

רוצים לקבל את שיחותיו של הרב יונתן זקס
ישירות למייל שלכם?

לחצו להרשמה!

